Cztery wizerunki Madonn z zamkowych zbiorów, towarzyszące obrazowi Paola Uccella *Madonna z Dzieciątkiem* w ramach pokazu *Paolo Uccello i piękne Madonny*

Taddeo Gaddi
aktywny we Florencji 1330 – 1366

Matka Boska Tronująca z Dzieciątkiem w otoczeniu świętych
ok. 1330, złocona tempera na desce, Florencja, Toskania; zakupiony w 2021 r.

Taddeo Gaddi, ulubiony uczeń Giotta, przejął po śmierci mistrza w 1337 r. pozycję wiodącego malarza we Florencji. Według Cennina Cenniniego, Gaddi pracował jako asystent Giotta przez dwadzieścia cztery lata i brał udział w powstaniu takich dzieł mistrza jak np. poliptyk Baroncellich z kościoła Santa Croce we Florencji. Twórczość artysty oraz jego synów, zwłaszcza Agnola Gaddiego, znacząco wpłynęła na dominację tradycji giottowskiej we Florencji aż do końca czternastego stulecia. Choć mocno uzależniony od stylu Giotta, Gaddi wypracował nowe podejście do rozwoju narracji, skrótu perspektywicznego i bardziej rzeźbiarskiego podejścia do kompozycji.

Gaddi tworzył również dzieła o mniejszej skali, takie jak obraz tablicowy *Madonna tronująca z Dzieciątkiem w otoczeniu świętych* ze zbiorów Zamku Królewskiego w Warszawie. To nieznane szerszej publiczności dzieło przeznaczone było do dewocji prywatnej, i stanowiło zapewne centralną część niewielkiego przenośnego poliptyku.

Widoczni na obrazie Madonna z Dzieciątkiem zasiadają na tronie o ciekawej architekturze, z dekoracją z różnokolorowego marmuru naśladującą dzieła spotykane we wnętrzach kościołów florenckich w XVI w. Tron otaczają postaci czterech świętych oraz dwa anioły – ich ustawienie wokół zdobionego ornamentami tronu nadaje spójności kompozycji panelu. Biskup namalowany na dole po prawej to najprawdopodobniej Św. Zenobiusz, który obok Jana Chrzciciela jest świętym patronem Florencji. Poniżej tronu Gaddi namalował dwie niewielkie postaci klęczących fundatorów. Dobór przedstawionych świętych wyraźnie wskazuje, że byli to florentczycy. Znaczne wyrafinowanie artysty widoczne jest w delikatnych złoceniach oraz w indywidualnie potraktowanych rysach twarzy postaci.

Rossello di Jacopo Franchi
Florencja 1376 – 1456

Matka Boska z Dzieciątkiem i aniołami
1. poł. XV w., tempera na desce, Florencja, Toskania; zakupiony w 2020 r.

Długi okres pracy Rossella di Jacopo Franchiego we Florencji obejmował niemal dokładnie całą pierwszą połowę XV wieku. Przypada on zatem na czas, w którym jego rodzinne miasto stało się wiodącym ośrodkiem artystycznym Toskanii, wyprzedzając konkurencyjną Sienę. O wysokiej pozycji malarza we florenckim środowisku artystycznym świadczy udział w wykonaniu dekoracji katedry we Florencji. Franchi namalował panele ołtarzowe przedstawiające św. Błażeja i dwunastu Apostołów, te

ostatnie we współpracy z Biccim di Lorenzo i Giovannim dal Ponte. Tworzył freski, obrazy tablicowe oraz ilustracje do manuskryptów. Do jego ważniejszych dzieł należą dwa rozbudowane przedstawienia *Koronacji Marii*, z których jedno znajduje się w Galleria dell'Accademia, a drugie w Pinacoteca Nazionale w Sienie.

Styl Franchiego, podobnie jak większości jemu współczesnych, pozostawał pod silnym wpływem twórczości Lorenza Monaco. Był mistrzem draperii, a ukazane postaci noszą modne stroje, tak jak lamowane futrem szaty czy zdobne klejnoty. Jego kompozycje są zazwyczaj symetryczne i zrównoważone.

Obraz ze zbiorów Zamku Królewskiego w Warszawie przedstawia popularny motyw Matki Boskiej tronującej. Jezus stoi na kolanach Matki i spogląda w stronę obserwatora z prawą ręką uniesioną w geście błogosławieństwa, podczas gdy wzrok Marii jest nieco opuszczony. Obu postaciom towarzyszą aniołowie otaczający tron. Szczególną uwagę zwraca motyw klęczących aniołów ofiarujących wazony z kwiatami – często pojawiający się w twórczości artysty.

Pietro Lorenzetti (przypisywany)
Siena 1276 – 1348

Matka Boska z Dzieciątkiem na tronie, ze św. Katarzyną Aleksandryjską i św. Janem Chrzcicielem
1. poł. XIV w., złocona tempera na drewnie, Siena, Toskania; zakupiony w 2021 r.

Obraz przypisywany jest Pietro Lorenzettiemu, sieneńskiemu malarzowi działającemu w początkach Trecenta. Wraz z młodszym bratem Ambrogio wprowadził naturalizm do sztuki sieneńskiej. W swoich eksperymentach z trójwymiarowością bracia zapowiadali sztukę renesansu. Niewiele wiadomo o życiu Lorenzettiego, poza tym, że urodził się w Sienie pod koniec XIII wieku, a zmarł jako ofiara pierwszej epidemii Czarnej Śmierci. Jego twórczość sugeruje wpływy Duccia (w którego pracowni mógł studiować, być może u boku Simone Martiniego), Giotta i Giovanniego Pisano.

Ukazana na obrazie ze zbiorów Zamku Królewskiego Matka Boska jest spowita w ciemną szatę spiętą na piersiach okrągłą broszą. Na jej kolanach Dzieciątko ubrane w czerwoną szatę z ozdobionym szlachetnymi kamieniami dekoltem. W prawym dolnym rogu obrazu widnieje postać św. Jana Chrzciciela, ubranego w szatę z futra i płaszcz. Po przeciwległej stronie ukazana została św. Katarzyna Aleksandryjska, wspierająca dłonie na kole – atrybucie swojej męki. Interesującym detalem jest spękana marmurowa posadzka, na której stoją święci. Delikatnie modelowane partie ciała, bogactwo szat i naturalność gestów świadczą o wysokim kunszcie artysty.

Ten niewielki panel był prawdopodobnie lewym skrzydłem dyptyku, na co może wskazywać przedstawienie Anioła Zwiastowania – w niewielkim tondzie w górnej partii obrazu. Można domniemywać, że w analogicznym tondzie drugiego skrzydła ołtarzyka znajdowała się postać Marii.

Andrea di Nerio
aktywny w Arezzo 1330 – 1387

Madonna z Dzieciątkiem

ok. 1330, tempera, złoto i srebro na desce, Arezzo, Toskania; zakupiony w 2021 r.

Andrea di Nerio należał do pokolenia mistrzów, którzy wskrzesili malarstwo gotyckie po śmierci Giotta. Szeroko udokumentowany jako przywódca szkoły malarstwa z Arezzo w XIV wieku, był zapewne nauczycielem słynnego Spinella Aretina.

Według badacza Andrei de Marchi, *Madonna z Dzieciątkiem* z kolekcji Zamku Królewskiego w Warszawie należy do jednych z najwcześniejszych dzieł toskańskiego artysty. Majestatyczna Madonna wydaje się stać na tle złotej tkaniny, pozostając w lekkim kontraście do dynamicznie ukazanego niespokojnego Dzieciątka. Rzeźbiarski charakter pozy podkreślony został kunsztownymi fałdami eleganckiego płaszcza.

Andrea di Nerio połączył naturalizm artystów florenckich, widoczny w wyrazistych rysach twarzy postaci, z pełnym wdzięku rytmem i dekoracyjnością, typowymi dla sztuki sieneńskiej. Artysta dążył przy tym do naśladownictwa samego Giotta, na co wskazują m.in. szerokie pociągnięcia pędzla nadające profilom lekko stonowane cienie, ożywione przy tym gotyckim bogactwem i nasycone delikatną melancholijną ekspresją. Dzieło wskazuje też na inspirację poliptykiem z głównego ołtarza kościoła Santa Maria della Pieve w Arezzo, będącym arcydziełem Pietro Lorenzettiego. Poza samą kompozycją, podobieństwo do dzieła sieneńskiego malarza można dostrzec również w futrzanej podszewce płaszcza Madonny czy złotych wzorach dekorujących różową tunikę Dzieciątka.

Source URL:
https://www.zamek-krolewski.pl/strona/wizyta/1257-cztery-wizerunki-madonn-z-zamkowych-zbiorow